

Dagens episode heter "Prat, pisk og politikk».

Hvordan får vi folk til å leve mer bærekraftig?

Skal vi jobbe med å forandre holdninger, eller skal vi tørre å bruke pisk?

Skal vi la det være opp til hver enkelt, eller må politikerne støtte klarere føringer og innføre et strengere regelverk?

Er balansen riktig som den er i dag, eller må vi tåle mer i fremtiden?

Til å snakke om det temaet, inviterte vi leder for Klimaetaten i Bergen, Stina Oseland, og klimapsykolog Thea Gregersen fra Forskningsinstituttet Norge.

Veldig kjekt å få snakke litt om hva vi står overfor.

For å kunne si noe om hvordan det vil påvirke oss alle,

og hva vi egentlig står overfor, må vi se på hva vi har vedtatt, og hvordan vi ligger an.

I januar i fjor vedtok bystyret den nye klimaplanen til Bergen kommune, som heter grønn strategi. Der sier vi at vi har fire hovedmål for å klare å bli et lavutslippssamfunn i 2030.

Da sier vi at vi skal kutte de direkte utslippene, altså et klassisk klimaplanmål, og de skal vi kutte med 85 %, med referanseår 2009 fram mot 2030. Vi har kutta ca. 25 %.

Så sier vi at vi skal sirkulere ressursene. Vi skal redusere avfallsmengden vår.

Vi skal bygge en sirkulær økonomi.

Vi skal få ned klimafotavtrykket på en generell basis.

Så sier vi òg at vi skal bevare naturen.

Vi skal verdsette og styrke naturen, sånn at den kan lagre karbon, og håndtere effektene av klimaendringene.

Og så skal vi forberede oss for endring.

Det handler om å håndtere de fysiske konsekvensene.

Altså mer ekstremvær.

Og det handler om å få til å utnytte mulighetene som ligger i klimaomstillingen.

Klimastrategien er et 87 sider langt dokument, og her har vi skvist inn i én slide.

Så ser vi at disse fire målene våre har et lite symbol ved seg.

Og disse symbolene går igjen i de tolv satsingene.

Vi har to satsinger på hvert tema.

Temaene er bergenssamfunn, transport og mobilitet, energibygg og anlegg, arealbruk, forbruk og avfall, arbeid og næringsliv.

Og her ser vi at klimaomstillingen av en by blir veldig omfattende.

Hele samfunnet mer eller mindre trenger å fungere på en annen måte i 2030.

Hvis vi skal være der vi sier vi skal være. Altså være et lavutslippssamfunn.

Da vi fikk bestillingen om å revidere eller lage ny grønn strategi,

så var bestillingen at Parisavtalen er den viktigste rettesnora, ikke nasjonale klimamål.

Da ser vi her at disse satsingene under her, der har vi brukt disse delmålene,

symbolene fra de delmålene, for å vise hvordan hver satsing bidrar til måloppnåelse.

For det som er greia med klima, er at alt henger litt sånn sammen med alt,

og det er veldig vanskelig å dra ut hva som handler om hva,

men dette her er da vårt forsøk på å skvise klimaomstilling inn i en slags kommunal matrise.

Og jeg skal ikke gå veldig mye nøyere inn på dette her, men bare for å vise hva vi skal gjøre,

hva er det innbyggerne i Bergen skal være med på? Det er dette.

Det er hele denne pakken her, og alt det innebærer.

All transporten vår må være fossilfri i 2030.

Alt knytta til transport. Da må vi bla litt inn.

Dette er da historiske utslipp.

Det er da fram til 2021, og så kan jeg røpe og si at 2022 stemmer.

Vi ligger ca. der. 0,3 % opp gikk utslippene fra 2021 til 2022.

Så denne røde grafen burde vi fått justert, for den er enda litt brattere.

Denne viser da utslipps- eller referanse- eller målbanen

for dette målet som handler om direkte utslipp.

Det er ofte det vi snakker om: Hvordan skal vi kutte de direkte utslippene lokalt her hos oss?

Vi har en litt solid knekk her. Den knekken heter karbonfangst i Rådalen.

Altså å fange utslippene fra bossforbrenningsanlegget.

Det heter den knekken.

Men det er mye som skal til.

Dette er da utslippsstatistikken fra 2009 fram til 2022.

Vi ser det går ned. Som jeg sa, det har gått ned med ca. 25 %.

Det er noen sektorer som går mer ned enn andre. Veitrafikk går tydelig ned.

Det skal vi zoome litt inn på.

Oppvarming går solid ned. Det handler om et forbud fra staten.

For det ble forbudt i 2020 å varme opp bygninger med bruk av olje.

Så det er den brune krympen der. Det er et statlig forbud.

Ren pisk er den brune hakken der.

Men hvis vi zoomer litt inn på veitrafikken. Vi ser den turkise her, den store.

Det er personbiler.

Den har gått mye ned fra 2009.

Den har gått mye ned pga. bybane.

Den har gått mye ned pga. miljødifferensierte bompenger.

Parkeringsrestriksjoner.

Det er en sånn pakke med tiltak som har gjort at den krympa, og ikke minst elbilpolitikken.

Men hvis vi ser på tunge kjøretøy, den øker litt. Og det samme med varebiler.

Der har vi ikke fått til den samme elektrifiseringen eller av-fossilifiseringen.

Så den må det jobbes mer målretta med.

Og her ... Denne her kunne hett korona.

Her ser vi 2020. Effekten på flytrafikken.

Hva skjedde i Bergen. Og så ser vi at vi er ca. tilbake igjen i 2022 på der vi var i 2019.

Det er litt bilde på hva vi står overfor.

Hva er vi villige til å gjøre, hva er vi villige til å endre på.

Med pisk - her er pishen. Men den var midlertidig, den pishen.

Utslippene i kakediagram. Veitrafikken er 35 %.

Sjøfarten, når jeg sier at vi skal kutte 85 % innen 2030, det som står igjen, det er en stor "slice" av sjøfarten.

Den kommer til å krympe, men ikke forsvinne helt.

Det krever internasjonale avtaler og en maritim omlegging som vi har null sjanse til å få til rent lokalt.

Vi er ganske opptatt lokalt av cruisetransporten.

Det er en ekstremt liten andel av sjøfartsutslippene.

Men det som kommer til å være igjen hvis vi klarer 85 % sjøfart, luftfart, og så ...

Lite grann som går på utslipp av deponigasser.

Gamle synder som er gravd ned i bakken som driver sivet ut utslipp.

De er på vei til å bli ferdige med å sive ut, så de kommer til å gå ut av seg sjøl.

Men vi kommer fremdeles til å ha litt av dem i 2030.

Hva da med forbruket? Hva med de indirekte utslippene, de som foregår et annet sted enn i Bergen, men som kommer av vårt forbruk. Altså, vi kjøper greier som fører til utslipp et annet sted. For første gang har Miljødirektoratet lagt statistikk på norsk nivå. Dette finner en på nett. Det er tilgjengelig. Og der ser en at ca. 80 % av utslippene på husholdningsnivå kommer fra transport, bolig og mat. Hvis vi da skal snakke om hva vi er villige til å gjøre, så er dette her kanskje de tre sektorene det vanskeligste å snakke om å legge begrensninger? Hvem vil bli fortalt av kommunen at de ikke har lov å spise kjøtt? Kjempevanskelig. Men hvis vi da, når vi ser på utslippsstatistikken for Bergen, i direkte utslipp ca. 2,5 tonn per pers, mens indirekte utslipp er mye høyere, 13 tonn i snitt for nordmenn. Men så må vi nesten ta med denne grafen her. Framtiden i våre hender har lagt en rapport om klimaulikhet. Og i Norge, som i de veldig mange vestlige land, så er det i alle fall én-til-én-forhold mellom inntekt og utslipp. Så de 1 % rikeste i Norge har da en helt annen utslippsandel enn resterende. Og så ser vi de 50 % i bunnen, de med lavest og lavere inntekt. De har en veldig mye lavere andel. Og første satsing i grønn strategi, det er å si at Bergen skal omstilles til et rettferdig lavutslippssamfunn, og fram mot 2030 skal vi passe på at tiltakene som iverksettes, ikke forsterker sosiale og økonomiske forskjeller. Og at de fremmer folkehelsen. Og i møte her ... Denne her syns jeg er skikkelig vanskelig. Dette skillet ... Denne veldig store ulikheten når det kommer til utslipp på forbruksnivå, når vi snakker om på husholdningsnivå. Fordi det er så utrolig vanskelig å gjøre noe kanskje spesielt lokalt. Nasjonalt kunne en ha sett litt mer på pisk. Fordi 1 % av rikeste kan legge inn litt privatfly inni der, for å komme opp på dette nivået her, f.eks.

Men vi spør i Klimaetaten hvert år befolkningen om spørsmål knyttet til klima. Og i dag har jeg tatt med to spørsmål knyttet til hva vi er villige til å gjøre sjøl. Om vi spør da hvor sannsynlig det er at du vil gjøre noen av følgende tiltak de neste to årene ... Og vi ser, som opinion som gjennomfører dette for å sier, lavterskeltiltak skårer høyest. Sant? Vi vil redusere matsvinnet vårt. Og så skal vi kildesortere alt avfall. Altså satt på spissen. Vi er veldig villige til å vaske rømmebeger. Ikke så veldig villige til å kutte ned på sydenturer. Men vi er villige til å ta grep i hverdagen for å spare strøm i egen bolig. Det kan jo òg handle om strømpriser. Der får vi litt sånn drahjelp på Enøk. Men det går igjen, og det går òg igjen, i nasjonale undersøkelser. Det er de tingene som er enklest, som smerter minst, som er de tingene vi er mest villige til å gjøre. I alle fall i en intervjusituasjon på telefon, med en opinion-oppringer. Men det sitter mye lenger inne å endre transportvaner, f.eks. Men den er her òg, syns jeg, er ganske fin. Halve befolkningen er villig til å eie færre ting så lenge det fins gode leie- og lånemuligheter i nærheten.

Vi kan tenke oss å trappe ned på materielt forbruk av sånne greier som en bruker innimellom.

Sånne ting som at Ingrid har en bærekraftslab her ute med masse symaskiner, som jeg vet at er godt brukt av en stor variasjon av befolkningen.

Alle trenger ikke ha sin egen symaskin. Hvis du legger opp to bukser i året, så går det greit å gå på bibliotek og låne den symaskinen, f.eks.

Men mange har en symaskin stående til nettopp det formålet.

Jeg har tatt med et sitat fra Grønnes strategi til avslutning.

Der sier vi at klimaomstillingen kan inspireres av, men skal ikke være avhengig av enkeltindividers idealisme.

For det vi er opptatt av i Klimaetaten og i kommunen, det er å legge til rette for at ...

Den riktige klimaoppførselen skal gi mest mening.

Men ansvaret ligger på myndigheter og bedrifter.

Vi kan ikke legge klimaomstillingen i fanget til hver enkelt.

Selv om det har noe å si på husholdningsnivå at en reduserer kjøttforbruket.

At en reiser, flyr litt sjeldnere. At en bytter ut bilen. At en sykler.

At en reparerer klærne. Jeg hørte noen som hadde regnet ut ...

Ut ifra en fransk oversikt på import av klær ...

Hvis en da regner det om til Bergen ut ifra antallet i befolkningen osv.,

så blir det importert 14 millioner klesplagg til Bergen hvert år.

Jeg kan vel kanskje tenke at det er litt i meste laget, tenker jeg.

Men det er òg veldig vanskelig å gjøre noe med.

I alle fall lokalt.

Så ... Og akkurat dette her, skal jeg være kjempeærlig ...

Akkurat dette her med hva en skal pålegge,

og hvordan en skal stramme inn det som påvirker befolkningen, det er kanskje noe av det jeg syns er vanskeligst.

Og ikke minst hvordan å motivere til det.

Og med det tror jeg jeg skal takke for meg, for jeg tror Thea har litt gode poeng i den retning.

Ja, si det. Jeg tenkte i hvert fall jeg skulle prøve å svare litt på hvorvidt det er sånn at klimaholdninger, gode intensjoner og gulrøtter kan løse klimaproblemene.

Og som Stine allerede har sagt, så er vi langt fra å nå de målene vi har satt oss.

Og selv om det noen gang kan føles urettferdig at jeg som individ må endre min livsstil for å nå de målene, når det finnes disse énprosentene med privatfly eller store firmaer

som jo slipper ut veldig mye, så er det jo sånn at vi må, nesten alle av oss, gjøre ganske mye om vi skal nå de målene som er satt.

Og det er jo urettferdig, kanskje kan det føles sånn i hvert fall for oss,

når vi ser den énprosenten av nordmenn, og ser hvor mye de, slipper ut.

Men på verdensbasis så er det jo vi som er denne énprosenten, og da på andre siden av den skalaen.

Så jeg kan kanskje begynne helt først med å svare på mitt eget spørsmål:

Kan klimaholdninger, gode intensjoner og gulrøtter løse klimaproblemene?

Da har jeg landet på nei. Dessverre så er det sånn at holdninger

og gode intensjoner ikke, i hvert fall ikke alene, kan få oss til å gjøre nok.

Men de kan selvfølgelig være med og bidra, og de påvirker klimaendringene.

I hvilken grad vi er villige til å godta klimapolitikk, f.eks.

De neste 20-30 minuttene skal jeg gå inn på hvordan ulike klimaholdninger

eller ulike intensjoner kan spille inn på om ting blir gjort, eller hvorfor ting ikke blir gjort.

Da kunne man valgt utrolig mange ulike ting å se på.

Så jeg har valgt ut noen av de tingene jeg har jobbet mest med og syns er mest interessant.

Det vi vet, er at akkurat nå så er det sånn at de aller fleste nordmenn lever ikke klimavennlig nok til at vi når de målene som vi har satt oss.

Spørsmålet er da: Må vi tvinges til å gjøre det, eller holder det med f.eks. klimabekymring?

Er årsaken til at vi ikke lever mer klimavennlig i dag at vi ikke er bekymra nok for klimaendringene?

For å svare på det har jeg tatt med noen resultater fra Norsk medborgerpanel.

En stor spørreundersøkelse som ledes av Universitetet i Bergen, og som jeg bl.a. er med på å samle inn data for tre ganger i året.

Og her har vi samlet inn data helt siden høsten 2013 og frem til i år.

Og hvert år så spør vi folk hvor bekymret de er for klimaendringene.

Og på denne grafen da så kan man se at det ikke har forandret seg så veldig mye.

Men vi kan også se at det er mange som egentlig er noe bekymret for klimaendringene.

Nederst her ser vi den mørkegrønne. Det er de som sier at de er svært bekymra.

Og det er vel opp mot 20 %.

Og så har vi den litt lysere grønne, som er de som sier at de er bekymra.

Sammen med svært bekymra, så er det ca. halvparten som er bekymra eller svært bekymra.

Og så har vi en ganske stor chunk med folk som i hvert fall er noe bekymra.

Og helt på toppen av grafen så ser vi de som ikke er bekymra i det hele tatt.

Det er jo nesten ingen.

Og de som sier at de er lite bekymra.

De to, de minst bekymra gruppene utgjør vel rundt 20 %.

Og om vi skal konkludere noe ut ifra dette, så kan vi jo si at for de aller fleste så er ikke problemet at man ikke er bekymret for klimaendringene.

De aller fleste nordmenn er i hvert fall noe bekymra for klimaendringene.

Og for de 20 % som ikke er det, så kan jo det være en del av utfordringen

å få de til å leve mer klimavennlig, om de ikke ser klimaendringene som en trussel.

En stor utfordring er jo det at det er veldig mange ting vi kan bekymre oss for.

Og det at vi bekymrer oss for klimaendringene, betyr ikke at vi ikke bekymrer oss for andre ting.

Og når vi da skal prioritere mellom ulike bekymringer,

det kan være klimaendringene som en bekymring, økonomien som en bekymring,

helse som en bekymring, at barnet vårt blir mobbet på skolen som en bekymring,

så må vi veie det på en eller annen måte. Hva er det som skal ta mest energi?

Hva er det som skal påvirke meg når jeg skal stemme ved valg?

På en eller annen måte så må man prioritere mellom ulike bekymringer.

Og det vi da finner, er at klimaendringene ofte føles litt fjerne for oss.

Sammenlignet med f.eks. økonomien din eller hvordan barn ditt har det på skolen,

eller til og med koronapandemien, så er det sånn at for oss nordmenn så synes de fleste, de aller fleste, er enige om at klimaendringene er en svært alvorlig eller alvorlig trussel.

Det er 65 % som er helt enige at det er svært alvorlig eller alvorlig trussel.

Men det er mange færre som ser det som en personlig trussel.

Og det sier noe om at når vi da må prioritere mellom ulike trusler,

til tross for at vi er bekymra for klima, så er det noen ganger kanskje andre ting

som rykker opp, og som blir mer bestemmende for hva vi stemmer ved valg,

eller hva vi velger å gjøre i hverdagen.

Et annet eksempel på det, det har vi på denne grafen her.

Hvert år siden 2013 så har vi spurt folk hva som er viktigst for dem når de skal stemme ved valg, hva som er deres politiske ... Hjertesak. Og da kan folk svare hva de vil i et åpent tekstfelt, og så sorteres det inn i ulike kategorier. Og hvert år siden 2013 så er det tre saker som kommer på topp. Det er helse, det er miljø, og det er økonomi. Det vi også ser, er at miljøet var veldig økende egentlig fram til 2020. Så var miljø ... Det kan jo både være at vi vil gjøre mer for å håndtere klimaendringene, men inn i miljøet kan det også være. Og også være at man er skeptisk til utbyggingen av vindkraft. Men den type problematikk som handler om natur og miljø, er viktig for folk. Men så ser vi at det skjer noe fra 2020. Og det er at økonomi går veldig opp. Fordi i forbindelse med koronapandemien, i forbindelse med det som har skjedd med rentene, som vi alle jo sikkert har kjent på, når folk skal gå og stemme ved valg, så er det økonomi nå som i stor grad tar over for klima. Og det er jo ikke så veldig rart. Dette er noe folk virkelig kjenner på kroppen, det å ikke kunne betale regningene dine, betale husleia, slite med å komme seg inn på boligmarkedet. Og vi ser at det er mest av alt blant unge. For det er de som har det alle tøffest når det er en tøff økonomisk situasjon. Usikkert arbeidsmarked, usikkert om de kommer seg inn på boligmarkedet. Altså, man kan være bekymra, man kan se klimaendringene som en trussel, men det betyr ikke at det nødvendigvis alltid kan være en prioritering for folk flest.

Et annet spørsmål er: Ja, det er mange som er bekymra.

Noen som ikke er bekymra.

Hvorfor lever vi ikke mer klimavennlig? Er det fordi vi ikke har lyst til det?

Her har vi også noen resultater. Vi har tatt med bekymring igjen.

Dette er fra en annen undersøkelse en kollega av meg, Kjersti Fløttum, har ledet et prosjekt på UiB, hvor de har sett på klimabekymringen og villigheten til å leve klimavennlig blant helt ulike aldersgrupper. Først så har vi ungdom, de unge.

De er mellom 17 og 19 år. Og så har vi de eldre, de er over 65 år.

Så det første jeg ville vise dere, er at det egentlig ikke er så stor forskjell mellom de yngste og de eldste når det kommer til klimabekymring.

Både de unge og de eldre er til en viss grad bekymra for klimaendringene.

Det gjelder begge grupper. Og både de unge og de eldre svarer stort sett at de i hvert fall i noen grad, men mange også i stor grad, og noen i svært stor grad, har lyst til å leve klimavennlig.

Så vi har mange i samfunnet når de blir stilt et spørsmål:

Ønsker du å leve klimavennlig, så vil de jo det.

Noe av spørsmålet når det kommer til "ønsker du å leve klimavennlig", er jo at det er et veldig abstrakt spørsmål. Hva vil det egentlig si å leve klimavennlig? Når så mange sier at de er villige til å leve klimavennlig, hvorfor gjør vi ikke mer da?

Og da kommer vi tilbake til noen av disse tiltakene som Stine hadde oppe tidligere.

Og det er jo disse her.

Er problemet ... Er det sånn at de fleste ønsker å leve klimavennlig, og alt vi trenger å gjøre, er å informere og minne de om hva det betyr?

Bare gi dem den kognitive dissonansen, som det heter.

At du har noen holdninger som er: Jeg vil leve klimavennlig.

Og om du da får beskjed om at: Å, det gjør du ikke i stor nok grad.

Fordi det som virkelig har noe å si, det handler om hva du spiser.

Det handler om transport, sånn som fly og bil.

Og det handler også om hva du spiser, hvordan du reiser.
Er kanskje noe av det aller viktigste.
Så om vi bare sier det til folk, er det det som er problemet, at de ikke vet det.
Her kommer kanskje litt av problemet, som dere ser på grafen her.
Og det er at ... Det er nok sånn at mange er klar over og har hørt igjen og igjen at flyreiser er noe av det minst klimavennlige du kan drive med.
Og mange har sikkert hørt igjen og igjen at nordmenn flyr ganske mye.
Men det vi ofte finner i spørreundersøkelser, som norsk medborgerpanel, er at man føler at lille jeg, jeg som individ, jeg alene, kan jo umulig ha så mye å si i den statistikken.
Jeg er jo et bitte lite tall.
Og hvorvidt jeg flyr eller ikke, er kanskje ikke så veldig viktig.

Selv om man kanskje er klar over at det er en av de viktigste tingene i ditt liv, så er det kanskje litt enklere å resirkulere enn å droppe den flyreisen.
Så når vi stiller spørsmål som: I hvilken grad tror du at det å redusere dine egne flyreiser kan bidra til å begrense klimaendringene, så er det omtrent 25 % som sier "ikke i det hele tatt". Og så er det over 30 % som sier "i liten grad", og nesten 30 % som sier "i noen grad".
Altså, når man ser på ... Og på en måte så er jo det helt riktig.
Folk har jo helt rett i det at din egen flyreise i et klimaregnskap er jo en promille.
Man vil jo aldri kunne se det, og man ser aldri effekten av det.
Man ser aldri effekten av å kutte det.
Men igjen og igjen så er det tydelig at for oss nordmenn, for oss som flyr ...
Om du lager et klimaregnskap på individnivå, så er den flyreisen kanskje det som har aller mest utslag.
Så her kommer jo et stort problem, og en av de tingene jeg hoppet litt over i stad, som jeg tenkte jeg kunne komme tilbake til her, det er jo nettopp at det også handler om hva vi tror at andre mener, og hva vi tror at andre gjør.
Grunnen til at min flyreise ikke har noe å si, er at det er så utrolig mange flyreiser.
Og det at jeg slutter å fly, eller flyr en gang mindre i året, det har ikke så mye å si så lenge alle andre opprettholder deres flyreiser.
Og vi tror ofte at andre enn oss selv er mindre villig til å gjøre endringer enn det de egentlig er. Så veldig mange forteller oss at de er villig til å gjøre endringer.
De er villig til å donere noe av inntekten sin, de er villig til å gjøre ganske store ting for klimaet, men når vi spør dem hvor mye tror dere andre er villig til å gjøre, andre nordmenn, andre i verden, så tror de egentlig ikke at andre er villig til å gjøre så veldig mye.
Og det er veldig viktig for hva vi gjør, vi er jo veldig sosiale vesener, og det kommer både an på hva vi tror er akseptabelt i samfunnet, hva vi tror er kult, men også hva som vil ha en effekt. For om jeg er den eneste som gjør, så er det kanskje ikke noen vits i å gjøre noe i det hele tatt.

Tilbake til de ungdommene som Kjersti Fløttum har snakket med og hatt en spørreundersøkelse for.
Så viser det seg at det er jo ikke sånn at folk ikke vet hva det er som påvirker klimaet og klimaendringene.
For når de stilte spørsmålet: Er det noe du ikke er villig til å gi opp, selv om du vet at det skader klimaet?
I så fall vil vi gjerne at du forteller oss om det her. Og så kunne de skrive hva de vil, Og så ble det kodet inn i ulike kategorier.

Og det vi ser, er at det er veldig mange, 35 %, som ikke er villig til å gi opp transport. Det kan jo være flyreiser eller det å ha muligheten til å kjøre bil. De er fullstendig klar over at det er noe som kan påvirke klimaet, men de er ikke villige til å gi det opp. Det samme med kjøtt. 21 % er ikke villige til å gi opp kjøtt. Som er en annen ting vi jo vet har effekt. Og dette passer veldig godt med resten av befolkningen. Altså, de unge er akkurat som resten av oss. Det er jo akkurat dette som Stina viste, at nordmenn generelt er skeptiske til å gi opp.

Så da liker jeg veldig godt denne tegneserien her. Hvor det står: Når et miljøproblem, eller klimaproblem, betyr at du trenger å resirkulere ølen din, så tenker man: Dette er viktig, vi må gjøre noe. Men når et miljøproblem betyr at du må ha skatter og avgifter og du må gi fra deg de tingene du liker i livet ditt, så er det plutselig en løgn, dette med klima. Jeg syns dette er et godt bilde. Og sånn er vi jo litt alle sammen. Det er noe som heter motivert resonnement. Det vil si at vi prøver så godt vi kan å opprettholde de tingene vi har lyst til å tro på, og fortsette med de tingene vi har lyst til å fortsette med. Her har jeg tatt med en del andre unnskyldninger vi kan gjøre. Selv om vi er bekymra for klimaendringene, selv om vi ønsker å gjøre noe, selv om vi får beskjed om hva vi kan gjøre, og hva som er mest effektivt, så kan vi løse den kognitive dissonansen, den uoverensstemmelsen mellom: Dette er viktig. Oi, men jeg skulle kanskje gjort de tingene, ved å kanskje bruke noen av disse unnskyldningene. Og det er kanskje noen som kan kjenne seg igjen her, det kan jo jeg også, selvfølgelig. At her er det noen som f.eks. sier at det er umulig å gjøre endring i. Så det er jo ikke vits å prøve, engang. Det er noen som sier at ja, det er altfor sent, så det er ikke noe vits å prøve. Nå går det ad undas uansett hva vi gjør. Noen snakker da om litt for mye om rettferdighet, selv om sosial rettferdighet er utrolig viktig når det kommer til klimaendringene. Så må vi passe på at diskusjonen ikke stopper på at det er så urettferdig at vi ikke får gjort noen ting. Det er jo mye, selvfølgelig, "what aboutism?". Det er veldig mange som nevner dette med: Hva med Kina? Hva med disse énprosentene? Hva med Røkke? Hva med Coca-Cola Company? Man kan peke på andre for å ta ansvar bort, eller i hvert fall fokus bort, fra seg selv. Så denne liker jeg veldig godt.

I Norge er vi ganske flinke på dette som heter teknologi. Optimisme. Vi har ganske stor tro på at klimaendringene kan løses i stor grad ved at vi finner opp ny teknologi. Og det kan ofte være teknologi som ikke helt finnes ennå, men at man tenker at istedenfor å slutte å fly, eller fly mindre, så venter vi på at det kommer elfly, eller istedenfor å stoppe og slippe ut, så kan vi ha CCS, f.eks. Carbon capture and storage, som kan løse problemet for oss. Så slipper vi den endringen.

Disse liker jeg veldig godt. "Discourses of climate delay".

OK, neste spørsmål. Denne her er kanskje en av de som er aller viktigst, og som mange er klar over, og som det er viktig at vi som forskere er klar over.

For det er jo disse tingene vi ofte ikke måler i spørreundersøkelsene våre.

Så det er lett å kanskje glemme litt at det finnes en kontekst der ute.

Det finnes en virkelig verden som er litt mer kompleks, og ikke bare handler om hva folk har lyst til, er bekymret for, ønsker å få til.

Men det handler jo også selvfølgelig om at du kan ikke ta en buss som ikke går.

Du kan ikke isolere huset om du ikke har penger til å isolere huset.

Du kan ikke velge vegetarmat i en kantine om det ikke er en del av utvalget.

Og med et spørsmål: Kan du egentlig nekte å fly i jobbsammenheng?

Kan man si til sjefen sin at man ikke vil fly til et møte?

I tillegg så skal man jo heller ikke undervurdere

at noen ting ikke er umulige, men kan være veldig vanskelig

og kanskje gjøre livet ditt litt mer komplisert. Og det kan jo du synes selv,

eller det kan de rundt deg synes.

At det kan være ganske krevende å være den eneste i gjengen

som ikke blir med på vennetur til utlandet fordi man ikke har lyst til å fly.

Det kan være krevende å ikke kunne spise maten som serveres i et middagsselskap eller på julaften.

Det kan være ganske krevende å ta toget fra Bergen til Trondheim,

i hvert fall fordi du må via Oslo, så det blir jo en del timer totalt, det.

Og dette er kanskje ikke så veldig vanskelig lenge, heldigvis.

Her har vi kanskje fått til noe.

Men for noen kan det kanskje være vanskelig å være den eneste i klassen som kjøper klær brukt, og låner ski på bua.

Selv om det selvfølgelig har blitt litt mer normalt nå.

Jeg hører at de er jo utleid for nesten alt.

Så det er viktig at vi som jobber med ting som holdninger,

og følelser, ikke mister helt av syne, at det også finnes noen begrensninger.

At det hjelper ikke hvor bekymra du er for klimaendringene

og hvor gjerne du ønsker å gjøre noe, om ikke da ofte staten har lagt til rette.

Vi trenger jo også disse gulrøttene. Vi trenger at det settes opp bussruter,

ikke bare at noen tar fra deg bilen. Selvfølgelig.

OK, så nå skal jeg snart runde av.

Dette er et av de spørsmålene vi hadde i dag,

og jeg tror vi kommer mer inn på det i diskusjonen.

Min konklusjon er at nei, det er ikke nok med følelser og holdninger

og gode intensjoner, fordi det ikke alltid fører til en faktisk endring.

Vi trenger også klimapolitiske tiltak, og det er jo både gulrøtter, men også pisk.

Men vil vi akseptere disse tiltakene? Det er jo det store spørsmålet.

Som vi ikke alltid klarer å svare på.

Hvordan får vi klima til å bli den nye røykeloven?

Om du hadde hatt en spørreundersøkelse i forkant av røykeloven, så ville jo det også ...

Folk ville vært supernegative før det skjedde, og så gikk det jo så bra.

Hvordan kan - nå ville det jo vært helt forferdelig ...

Hver gang jeg sitter på et fly, som jeg gjør en gang iblant,

så tenker jeg på hvor grusomt det ville vært å sitte der mens folk røyka ...

Tenker at folk kunne røyke inne på et fly, inne i en bil ...

Inne i leiligheten sin, inne på en restaurant. Det er jo helt utrolig at vi kunne godta det. Og alle er jo enige nå om at røykeloven var en god idé. Men vi klarer på ingen måte å finne ut, eller vi har ikke klart å komme så langt til denne: Hvordan kan klima bli den nye røykeloven? Hvordan skal vi tørre å gjøre denne megaendringen, som folk kanskje er superglade for om 20 år, men som er helt umulig å gjennomføre i dag?

Likevel så er det jo gjort masse, masse forskning på hvem det er som støtter klimatiltak, hva som skal til for støtte til klimatiltak.

Jeg har tatt med resultater fra én undersøkelse som ble publisert på slutten av året i fjor. Hvor de så på støtte til sånne ting som bilfrie soner i sentrum, kvoter på personlige flyreiser, høyere skatter og avgifter på bensin eller kjøtt. Altså ganske typiske klimatiltak. Hvem var det som godtok disse tiltakene, eller sa de støttet de, eller hva er det som skal til?

Det man ser igjen og igjen, er at ja, bekymring er viktig.

De som ser klimaendringene som en risiko ...

På samme måte som da vi så koronapandemien som en risiko, var vi villige til å godta tiltak. Sånn er det også med klima.

Du er villig til å godta tiltak som er med på å redusere den risikoen som du mener er der. Så bekymring er ikke nok alene, men det er et viktig grunnlag for å godta klimapolitikk.

Det er en veldig komplisert ting her som Stina var litt inne på i stad også, som er viktig for Bergen kommune, og det er at klimatiltakene skal være rettferdige.

Utfordringen her er jo at ikke alle er enige om helt hva som er rettferdig.

Så noe som er rettferdig for én gruppe kan virke urettferdig for en annen gruppe.

Og det er jo mange måter ting kan være urettferdig på, det kan være f.eks. beslutningsprosessen.

Eller det kan være utfallet som er urettferdig.

Så dette høres fint og flott ut, men det er jo veldig komplisert, egentlig.

I tillegg så har man vist at folk er mer villige til å godta klimatiltak,

og man ser at det er noen tilleggs-goder, at de ikke bare handler om klima.

At man f.eks. også kan bli i bedre form, at man er mer villig til å endre kostholdet sitt, og man vet at du gjør det ikke bare for klimaet, men du gjør det kanskje for helsen din også.

Og til slutt: d et som gjør det mest komplisert muligens av alt.

Så lenge tiltaket er vagt og ikke så veldig inngripende,

ikke krever så mye penger, tid, energi eller endret livsstil, er folk ganske positive.

Men med en gang man understreker at dette er noe som vil ha kostnader, så er selvfølgelig folk mer negative.

Og det er jo her utfordringen ligger.

Og så bare for å drite litt på mitt eget fag helt til slutt,

så kan man jo tenke at vi kan kanskje bare bruke all den psykologiske kunnskapen vi har, og forskningen innenfor atferdsvitenskap til å manipulere folk til å leve litt mer klimavennlig.

Og godta mer klimapolitikk, og ønske å gjøre mer.

Så da kom det nettopp ut en studie for et par ukers tid siden hvor de har ...

De har spurt noen av de fremste ekspertene på atferdsvitenskap eller psykologi, hvilke intervensjoner de har mest tro på.

Så om vi kan gi folk en type informasjon eller be dem gjøre en enkel oppgave som skal få dem til å være mindre klimaskeptikere, støtte klimapolitikk, være mer villig til å gjøre ting selv, hva har dere mest tro på, da?

Og så endte de opp med elleve eller tolv ulike sånne intervensjoner. Ulike sånne intervensjoner som de kunne gjennomføre i en spørreundersøkelse. Så det kunne enten være at de informerte folk om det vi kaller ... Prøvde å redusere den psykologiske distansen til klimaendringene. Altså fortelle folk at klimaendringene er ikke bare en sånn vag, fjern ting. Det gjelder også deg. F.eks. der du bor, så kan klimaendringene ha sånn og sånne konsekvenser. Eller så var det noen av de som ble bedt om å skrive et lite brev til en fremtidig generasjon og fortelle om hvordan verden er, og hvordan de hadde prøvd å gjøre noe for å gjøre den bedre. De fortalte om den vitenskapelige konsensusen, hvor enige forskere er i at dette er et problem og noe må gjøres. De fortalte om hvor villige andre mennesker spilte på sosiale normer, og fortalte om hvordan flere og flere ønsker å gjøre noe og prøvde å motivere på den måten. De prøvde å skremme folk ved å gi dem sånn doom and gloom ... Kanskje noen ville kalt det skremselpropaganda for virkelig å riste dem på den måten.

Og dette gjorde de jo da, om vi hopper til den neste, med nesten 60 000 deltakere fra 63 land. Så det er en såkalt megastudie. Og det de fant, var at de skulle undersøke effekten av de elleve intervensjonene, som ekspertene hadde skikkelig tro på. Mest tro på av alt. Disse intervensjonene, på klimaskepsis, støtte til klimapolitikk, vilje til å dele informasjon om klimatiltak på sosiale medier og vilje til å bidra til treplanting ved å gjennomføre en kjedelig oppgave. Poenget med den siste er å se om folk er villige til å gjøre noe mer enn å si ja og ha. Så du må gjøre en veldig kjedelig sånn "trykk her, trykk her" i veldig lang tid for å bidra til å plante trær. For å være litt mer sånn ekte atferd som de snakker om. Og alt dette da, ja, var jo i en undersøkelse. Men det er kanskje det som er realistisk, at kommunen kan sende ut noe, i stedet for å ha folk på kurs i to uker. Så tenker man: Kan vi bruke psykologisk kunnskap og sende ut informasjon én gang? På en måte som har en effekt? Konklusjonen er: Nei, det kan vi ikke. For det vi klarte med det beste vi hadde av atferdsvitenskap, når det kommer til å gi en liten oppgave én gang, eller noe informasjon én gang, var at de klarte ... At det var noen som ikke fikk noen intervensjon, altså noen slapp å gjøre noen ting eller lese noen ting, mens andre fikk en oppgave.

Klimaskepsis ble redusert 2,3 % ved å gi informasjon ment til å redusere psykologisk distanse. Og det var det mest effektive. Det som var mest effektivt på å redusere hvor skeptiske folk sa de var til klimaendringene, var å fortelle folk om de nære konsekvensene av klimaendringene. Det var 2,3 % forskjell. Støtten til klimapolitikk økte med 2,6 % blant de som ble bedt om å skrive et brev til et medlem av en fremtidig generasjon. Informasjonsdeling økte 12 % blant de som så meldinger ment til å øke negative følelser. "Doom og gloom".

Men da sier forskerne at de mener at dette først og fremst handler om at folk liker på Facebook å legge ut litt drøye ting.

Og ikke egentlig ... ja.

Og ingen av intervusjonene økte villigheten til å bidra til treplanting når det da krevde at de gjorde den kjedelige oppgaven.

Så konklusjonen da er: Vi trenger nok litt politiske tiltak, ja.

Inkludert pisk. Jeg stopper der.